

Asia: VN/23943/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi laiksi jätelain muuttamisesta

Lausunto

5 c § Toisessa ETA-maassa tehdyn päätöksen ja lainsäädännön tunnustaminen

Ymmärrettävästi tällä pykälällä halutaan helpottaa uusioraaka-aineiden tuomista Suomeen, mutta onko riittävällä kriittisyydellä arvioitu säädöksen ympäristö- ja terveysvaikutuksia tilanteessa, jossa oman maan jätteitä koskisi ankarampi sääntely kuin ulkomailta tuotettua jätettä? Hyvinvointialueen näkökulmasta tämä herättää huolta myös jätehuollon jälkimarkkinoiden hintavaikutuksiin, jos Suomessa tuotettua jätettä ei enää saadakaan yhtä helposti uudelleenkäyttöön tai sen käsittely on byrokraattisempaa kuin ulkomailta tuodulla uusioraaka-aineella. Tuleeko tämä nostamaan jätehuollon kustannuksia ja samalla myös julkisia menoja, joilla katetaan jätehuollon järjestäminen?

32 § Kunnan velvollisuus järjestää jätehuolto

Taustoitus

Lakimuutoksen tarkoituksena on nyt selkeyttää jätelain tulkintaa yhdyskuntajätteen jätehuollon kunnallisen järjestämistä vastuun osalta. Tavoite on tärkeä ja kannatettava, jotta eri osapuolet osaavat varautua sote-uudistuksen vuoksi laaditun jätelain siirtymäsäännöksen päättymiseen vuoden 2025 lopussa.

Kunnallinen jätehuoltovastuu on jätelain 32 §:ssä säädetty sen mukaisesti, missä toiminnassa jäte syntyy. Asumisessa sekä kunnan hallinto- ja palvelutoiminnassa syntyvä jäte, kuten myös samassa yhteydessä samaan jätehuollon järjestelmään kerätyt muussa toiminnassa syntyneet yhdyskuntajätteet kuuluvat kunnallisen jätehuollon järjestämistä vastuulle. Kyseisessä pykälässä ei ole mainintaa kiinteistön omistussuhteen vaikutuksesta vastuunjakoon.

Sote-uudistuksen vuoksi sote-palveluita ei enää 1.1.2023 lähtien ole määritelty kunnalliseksi toiminnaksi. Tämän takia hyvinvointialueen toiminnassa syntyvä jäte ei enää olisi kuulunut kunnalliselle jätehuollolle ilman jätelakiin lisättyä siirtymäsäännöstä (32 a §). Säännöksen ansiosta

kunnallinen jätehuolto vastaa hyvinvointialueen yhdyskuntajätteestä vuoden 2025 loppuun, ellei hyvinvointialue puolen vuoden ennakoilmoituksella ota jätehuoltoa itse järjestettäväkseen jo aiemmin.

Siirtymäsäännöstä valmisteltaessa tehtiin linjaus, että asumispalveluissa syntyvä yhdyskuntajäte jäisi kunnan vastuulle siirtymäsäännöksen jälkeenkin. Nyt käsittelyssä olevassa hallituksen esityksen luonnoksessa asumispalvelut aiotaan silttenkin jättää kunnallisen järjestämismvastuun ulkopuolelle. Lakiehdotuksen mukaan kotitaloudessa syntyvä jäte kuuluisi kunnalliselle jätehuollolle, mutta sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja tuottavan yrityksen tai yhteisön palveluyksikössä syntyvä jäte ei kuuluisi. Tällä siis tarkoitetaan mm. hyvinvointialueen ”palveluyksikössä” syntyvää jätettä.

Johdanto

Tätä lausuntoa valmisteltaessa erityistä painoarvoa annetaan sille, että jätelain muutos tosiasiallisestikin selkeyttäisi järjestämismvastuun rajauksen eikä jätehuollon vastuusta jäisi tulkintaepäselvyyksiä. Tämän vuoksi lausunnossa on esitetty useita kysymyksiä haastaen lainvalmistelua, jotta laissa tai ainakin hallituksen esityksessä avattaisiin konkreettisesti, miten erilaisissa tilanteissa lakia tulisi tulkita.

Huoli siitä, miten jätelakia osataan tulkita siirtymäajan päätyttyä, koskee myös muuta kuin asumispalvelua. Siksi olisi erittäin suotavaa, että tässä samassa yhteydessä tarkistettaisiin siirtymäsäännöksen päättymisen vaikutus kokonaisuudessaankin ja helpotettaisiin hyvinvointialueita valmistautumaan muutokseen sekä lakia tarkentaen että erillisin soveltamisohjein. Olisi tärkeää, että kunnilla kiinteistönomistajina, kunnallisella jätehuollolla ja hyvinvointialueella olisi hyvissä ajoin yhtenäinen käsitys siitä, mitä kussakin hyvinvointialueen kunnalta vuokraamassa toimitilassa tulee tapahtumaan jätehuollon vastuujaoon osalta vuoden 2025 loppuessa.

Tarkentavia kysymyksiä

Alla olevilla kysymyksillä pyritään avaamaan mahdollisia epäselvyyksiä ja pohdintoja, joita jätelain muutos saattaa aiheuttaa hyvinvointialueilla ja hyvinvointialueille toimitiloja vuokranneilla tahoilla kuten kunnissa. Rajanveto tehtäessä on hyvä ymmärtää hyvinvointialueen moninaista toimintakenttää palveluiden järjestäjänä ja sitä, miten erilaisia kytköksiä hyvinvointialueilla on kiinteistöihin, joissa tarjottavista sote-palveluista hyvinvointialue on viime kädessä vastuussa.

1. Milloin asuminen katsotaan tapahtuvan hyvinvointialueen palveluyksikössä? On hyvä varmistaa, että käytetään yhtenäisiä termejä sote-lainsäädännön kanssa. Mutta on myös ymmärrettävä, miten monella eri tavoin palvelut, vuokrasopimukset ja kiinteistöjen hallinta saattaa asumispalveluihin liittyen olla järjestetty.

- Uutena asumispalvelun muotona on nykyään myös ns. yhteisöllinen asuminen. Siihen ei ole määritelty hoitajamitoitusta ja asuminen on tarkoitettu mahdollisimman kodinomaiseksi. Onko tämä myös kunnallisen jätehuollon järjestämisvastuun ulkopuolella siitä riippumatta, kuka kiinteistön omistaa ja kenen kanssa vuokrasopimukset on solmittu?

2. Mikä merkitys annetaan jätteen haltijan määrittelylle jätelaissa (6 §), jonka mukaan sillä voidaan tarkoittaa myös kiinteistönomistajaa? Jos kunta on kiinteistönomistajana tai vuokranantajana, niin voiko se silloin säilyttää järjestämisvastuun jätehuollosta? Jätelain mukaan jätteen haltija on ensisijaisesti vastuussa jätteestä, ellei laissa muuta määrätä. Jätteen haltijalla voidaan kuitenkin tarkoittaa sekä sitä, jonka toiminnassa jäte syntyy taikka kiinteistönhaltijaa.

- Voidaanko kiinteistönhaltijalla todellisuudessa tarkoittaa yhtä lailla alivuokralaista, vuokralaista, jälleenvuokraajaa, välivuokralaista tai kiinteistönomistajaa?

- Onko sittenkin merkitystä sillä, kuka kiinteistön omistaa?

3. Kenellä on selvittämisvelvollisuus vastuunjakoasioissa? Kuuluuko kunnallisen jätehuoltoyhtiön selvittää, mitä toimintaa kiinteistöissä harjoitetaan, jotta varmistuu, kuuluuko sille järjestämisvastuu kyseisissä kiinteistöissä? Tai onko kiinteistönomistajalla velvollisuus ilmoittaa jätehuoltoyhtiölle, jos vuokralainen vaihtuu ja toiminta muuttuu siten, ettei jätehuolto enää kuulu kunnallisen järjestämisvastuun piiriin?

- Voidaanko kuitenkin lähtökohtaisesti lähteä siitä, että kiinteistönomistaja vastaa jätehuollon järjestämisestä, kun kiinteistöissä on useampia vuokralaisia eikä hyvinvointialueen tarvitse huolehtia jätehuollon järjestämisestä kuin korkeintaan niissä kiinteistöissä, joissa se on kokonaan vuokralla?

4. Miten huolehditaan riittävästä ja oikea-aikaisesta tiedottamisesta siirtyvien vastuiden osalta? Hyvinvointialueet on veloitettu ilmoittamaan kunnallisen jätehuollon järjestäjälle puoli vuotta etukäteen, jos päättävät ottaa jätehuollon pois kunnan järjestämisvastuulta ennen vuotta 2026. Lainsäädännöllä olisi hyvä varmistaa, että ilmoittamisvastuu toimisi myös toisin päin, eli että kunnallinen jätehuolto ilmoittaisi hyvissä ajoin etukäteen, missä toimitiloissa se lopettaa jätehuoltopalvelun. Tieto ei ehkä siltikään kulkeudu heti hyvinvointialueelle, jos ilmoitus osoitetaan vain kiinteistön omistajille taikka vuokranantajille.

- Olisi kohtuullista, että hyvinvointialuekin saisi tiedon viimeistään puoli vuotta ennen kuin jätehuolto jää sen järjestettäväksi. Vaikka aikataulu onkin jo tiedossa, niin toimitilistauksella ehkäistäisiin vääriä väärinkäsitykset vastuunjaossa.

5. Onko sote-uudistusta varten säädetty vuokra-asetus riittävästi huomioitu jätelaissa ja tulevassa muutoksessa? Vuokra-asetus koskee kuntien kiinteistöjä, joissa hyvinvointialue on vuokralla. Jätehuolto sisältyy näissä kohteissa vuokraan. Jätelain ja vuokra-asetuksen yhteensovittamisessa on huomioitava nykyinen vastuunjako ja vuokrasopimusten irtisanomisaika. Vuoden 2024 loppuun mennessä irtisanotaan vuokrasopimukset, joissa ei haluta käyttää optiovuotta.

- Kuntien ja hyvinvointialueiden väliset vuokraneuvottelut ovat jo alkaneet ja siksi olisi kiire selkeyttää jätehuollon tuleva vastuunjako hyvinvointialueiden kunnilta vuokraamissa tiloissa.
- Nyt jätehuolto sisältyy vuokraan hyvinvointialueen kunnilta vuokraamissa kohteissa.
- Asumispalveluita on myös Arava-kohteissa, joita koskee omat säännökset.

Ehdotuksia lisättäväksi jätelakiin tai hallituksen esitykseen:

Kunnan omistamat kiinteistöt:

- Kunnan omistamissa kiinteistöissä voidaan hyödyntää kunnallista jätehuoltoa. (Varsinkin silloin, jos kiinteistössä useita eri toimijoita.)
 - o Kunnallinen jätehuolto voisi laskuttaa suoraan vuokralaista (esim. hyvinvointialue), jolloin myös jätehuollon kehittäminen yhteistyössä kunnallisen jätehuoltoyhtiön kanssa olisi luontevampaa
 - o Jos hyvinvointialue on vuokralla koko kiinteistössä, voisi se halutessaan hankkia jätehuollon myös muulla tavoin, puolen vuoden etukäteisilmoituksella.

<- Edellisiin liittyen kunnallinen jätehuolto tulisi katsoa sillä tavoin lakisääteiseksi palveluksi, ettei hyvinvointialue tai muu julkishallinnollinen organisaatio riko hankintalakia hankkiessaan kunnallista jätehuoltopalvelua eikä kunnallista jätehuoltopalvelua katsottaisi ulosmyynniksi, kun se kohdistuu kunnan omistamiin kiinteistöissä.

Perustelu: Hyvinvointialueiden vuokraamien toimitilojen tulevaisuus on vielä niin epävarma, ettei jätehuollon järjestäminen ole ensimmäisenä mielessä, kun palvelurakenteita suunnitellaan. Kuntien omistamiin kiinteistöihin saattaa tulla myöhemmin myös kunnallista toimintaa, jolloin kunnan tulisi

kuitenkin järjestää jätehuoltonsa. Kunnat saattavat myös haluta suosia kunnallista jätehuoltoa omilla kiinteistöissään.

Tuettu asuminen:

Tuettua asumista ei tarvitsisi erotella hallituksen esityksessä muista asumispalveluista, vaan se voidaan katsoa muutenkin kuuluvaksi kunnallisen jätehuollon piiriin, jos jätettä kerätään samaan järjestelmään kuin kunnallisella jätehuoltovastuulla olevaa jätettä. Eli jos tuettu asumispalvelu tarjotaan kerrostaloon, jossa muitakin kotitalouksia.

Asumispalveluyksiköiden jätehuolto:

- Asumispalveluiden jätehuollosta vastaa kiinteistön omistaja
 - o Kiinteistön omistaja ja vuokralainen voivat halutessaan myös sopia toisin, mutta viime kädessä kiinteistön omistajan on varmistettava kiinteistölle jätehuolto, jos muuta ei ole sovittu ja vuokrasopimuksessa sovittava, sisältyykö jätehuolto vuokrahintaan vai tuleeko erillinen lasku.

<- Voitaisiinko laajemminkin säätää, että kiinteistön omistaja vastaa jätehuollosta, varsinkin silloin, jos kiinteistössä monia eri toimijoita? Eikö se ole käytännössä usein nytkin niin? (Tämä tulisi kirjoittaa auki sillä tavoin, ettei tarvitsisi arpoa, mitä jätteen haltijalla tai kiinteistön haltijalla milloinkin mahdollisesti tarkoitetaan.)

Jätehuollon kehittäminen ja neuvonta:

- Kunta tai kunnallinen jätehuoltoyhtiö tarjoaa jätehuoltoon liittyvää neuvontaa myös niille, joiden jätehuolto ei ole lakisääteisesti kunnallisen jätehuollon vastuulla.

Ilmoittamisvelvoite:

- Kunnallisen jätehuollon on ilmoitettava viimeistään 6 kk etukäteen kiinteistönomistajille ennen kuin lopettavat palvelunsa kyseisessä kohteessa.
- o Kunnallisen jätehuollon on myös huolehdittava, että tieto välitetään myös muille tahoille, ketä muutos mahdollisesti koskee, kuten vuokralaiselle.

35 § Kiinteistöittäisen jätteenkuljetuksen järjestäminen

-

48 § Tuottajavastuun piiriin kuuluvat tuotteet ja tuottajat

-

Siirtymäsäännös

-

Muuta huomioitavaa

-

Vuorijärvi Ville
Kanta-Hämeen hyvinvointialue

Laine Annika
Kanta-Hämeen hyvinvointialue